

Pilotná národná interdisciplinárna diskusia: Tekutá zodpovednosť na Slovensku

30. september 2019, miestnosť 3P1

Hlavní organizátori: Katedra etiky a morálnej filozofie a Katedra politológie FFTU v Trnave

Projekt KEGA č. 008TTU-4/2019

Zborník abstraktov zaslaných do diskusie

O B S A H

HARMONOGRAM KOLOKVIA

Registrácia: 9.00 – 10.00

Priebeh kolokvia 10.00 – 15.00

Diskusia – úvodná časť 10.00 – 11.30

Prestávka na obed 11.30 – 12.00

Diskusia – hlavná časť 12.00 – 15.00

Záver kolokvia 15.00

BRHLÍKOVÁ, R.: Tekutá zodpovednosť v slovenskej zahraničnej politike v kontexte obrazu iného	2
BYRSKA, J. M.: Odpowiedzialność w świecie konsumpcji.....	4
DUFFEROVÁ, A.: Tekutosť názoru alebo výhovorka podpory nepotrebného a zakrývania absencie nevyhnutného	6
FEBER, J.: Odpovědnost v postmoderní době.....	8
GÁNOVSKÝ, M: Pozvanie postmodernej doby k osobnej zodpovednosti.....	10
JESENKOVÁ, A.: Feministická etika starostlivosti ako základ pre aplikáciu etiky zodpovednosti.....	12
KOMENSKÁ, K.: Aktívny prístup k verejnému životu z pohľadu etiky sociálnych dôsledkov.....	15
KRIŠTOF, P.: Zodpovednosť za stabilitu demokratických inštitúcií na Slovensku.....	17
ORBAN, E.: Vplyv sociálnych sietí na hodnotový systém ľudského jedinca.....	19
ORBANOVÁ, E.: Plazivá invázia okultných praktík do vzdelávacieho systému. Aktuálne kauzy – ako signifikant vyhovárania sa.....	22
SÁMELOVÁ, A.: Osobná a spoločenská zodpovednosť v paradigmách komunikácie sprostredkovanej online médiami.....	23
ŠMIDOVIČOVÁ, L. - ŠURINOVÁ, I.: Poskytovanie zdravotnej starostlivosti seniorom na Slovensku.....	24
ŠVAMBERK ŠAUEROVÁ, M.: Podpora self-efficacy rodičov v posilovaní jejich spoluzodpovednosti za vzdelávaní jejich dieťa.....	26
VADÍKOVÁ, K. M.: Zodpovednosť etika v situáciách ohrozenia tekutým zlom.....	28

AUTOR: Mgr. Radoslava **Brhlíková**, PhD.

PROFIL: vysokoškolský pedagóg v odbore politológia a odborný asistent na Katedra politológie a euroázijských štúdií UKF Nitra

OBLAST: politika

KLÚČOVÉ SLOVÁ: zahraničná politika, Slovensko, obraz iného, moc, zodpovednosť

TÉMA: **Tekutá zodpovednosť v slovenskej zahraničnej politike v kontexte obrazu iného**

Príspevok sa zaoberá analýzou politického diskurzu na Slovensku prostredníctvom využitia teórie symbolickej moci [Bourdieu, 1977] teórie sociálnej dominácie [Sidanius -Pratto 1999]. Proces vytvárania iného, prostredníctvom externého konštruovania identity jednotlivých aktérov – tzv. kategorizácie – je chápaný ako jeden z kľúčových aspektov formovania a reprodukcie hierarchických vzťahov vo vnútornej a vonkajšej politike SR. Vychádza sa z predpokladu, že každá strana si o sebe samej vytvára kladný, až benevolentný obraz, ale o protivníkovi si vytvára obraz negatívny, až nenávisťný [Krejčí, 1997:385]. Vytvára sa percepčia, tj. vnímanie my-oni. Tento proces vedie aj ku vzniku tzv. tekutej zodpovednosti, kedy pri načrtávaní iného, nastáva presun zodpovednosti za vlastné rozhodnutia na externého aktéra, ktorý je zároveň vykresľovaný ako vonkajší nepriateľ.

Cieľom je identifikovať, do akej miery je vytváranie „iného“, a tým aj takéto presúvanie zodpovednosti významné v politických interakciách s dôrazom na zahraničnú politiku Slovenska. Definovanie nepriateľa často vyplýva z historických skúseností štátu alebo momentálnej medzinárodnej situácie. Pri tvorbe zahraničnej politiky potom obraz nepriateľa zaujíma ústredné postavenie a presúva sa naň i zodpovednosť za určité konanie, keďže všetky jeho politické kroky sú citlivo vnímané a analyzované [Holsti, 1967; Jervis, 1976].

V prípade Slovenska možno na základe analýzy kľúčových dokumentov ako Programové vyhlásenie vlády, Zameranie zahraničnej politiky SR, Bezpečnostná stratégia SR, Stratégia MZV SR konštatovať, že SR samostatnú zahraničnú politiku nepraktizuje, preberá zahraničnopolitickú orientáciu NATO v prvom rade a následne Európskej únii, čo je potvrdením hypotézy o tzv. tekutej zodpovednosti, tj. presun zodpovednosti za tvorbu a presadzovanie vlastnej zahraničnej politiky stredného a širšieho dosahu na medzinárodné organizácie [Brhlíková, 2018]. Ako príklad môže poslúžiť agresívny jazyk návrhu Bezpečnostnej stratégie SR 2017 nepripojenie sa Slovenska k Dohode o zákaze jadrových zbraní, ktorú nepodpísala ani jedna členská krajina NATO, či vyjadrenie MZVaEZ SR k jednostrannému vypovedaniu Zmluvy o raketách krátkého a stredného doletu, známej pod skratkou INF, zo strany USA, v ktorom MZVaEZ SR za zodpovedného za vypovedanie tejto zmluvy zo strany USA viní Rusko [Brhlíková, 2019].

Analýzou, komparáciou zahraničnopolitických dokumentov vlády SR a aplikáciou vyššie uvedených teórií chcem potvrdiť zafinovanú hypotézu o presune zodpovednosti a negovaní národných záujmov Slovenska v prospech nadnárodných organizácií NATO a EÚ. Tento príspevok vzniká ako čiastková úloha grantu VEGA 2/0046/19 Obraz "Iného" v slovenskej politike po roku 1989.

LITERATÚRA

BOURDIEU, P. (1977) *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge and New York: Cambridge Univ Press

BOURDIEU, P. (1984) *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. London: Routledge.

BRHLÍKOVÁ, R. (2018) Démonizácia nepriateľa v 21. storočí. In: ŠTE-FANČÍK, R (ed.): *Jazyk a politika: na pomedzí lingvistiky a politológie 3*. Bratislava: Ekonóm, 2018, s. 91-101.

BRHLÍKOVÁ, R. (2017): Bezpečnosť ako národnoštátny záujem v kontexte členstva v Európskej únii In: Poláčková, Z. – Brhlíková, R. (eds.): *Národnoštátne záujmy v postintegračnom období*. Nitra: UKF, s. 69-94.

BURCHILL, S. (2005): *The National Interest in International Relations Theory*. New York: MacMillan.

HOLSTI, O. R. (1967): Cognitive Dynamics and Images of the Enemy. In: Finley, D.J. – Holsti, O.R. - Fagen, R.R. (eds.) *Enemies in Politics*. Chicago: Rand McNally, s. 25-96.

JERVIS, R. (1976): *Perception and Misperception in International Politics*. Princeton: Princeton University Press.

KREJČÍ, O. (1996): *Mezinárodní politika*. Praha: Ekopress.

SIDANIUS, J. - PRATTO, F. (1999). *Social Dominance: An Intergroup Theory of Social Hierarchy and Oppression*. Cambridge: Cambridge University Press.

SUMMARY: Liquid responsibility in Slovak foreign policy in the context of image of otherness
KEY WORDS: foreign policy, Slovakia, image of otherness, power, responsibility

The paper deals with the analysis of political discourse in Slovakia using the theory of symbolic power [Bourdieu, 1977] and the theory of social dominance [Sidanius -Pratto, 1999]. The process of creating “Otherness” through external construction of the identity of individual actors - so-called categorization - is understood as one of the key aspects of the formation and reproduction of hierarchical relations in the internal and external policy of the Slovak Republic. This process also leads to the emergence of so-called liquid responsibility, when by sketching Otherness, we observe a transfer of responsibility for own decisions to an external actor, which is also portrayed as an external enemy [Krejčí, 1997:385].

The aim is to identify the extent to which the creation of an “Otherness” and thus such a shift of responsibility is important in political interactions with an emphasis on Slovakia's foreign policy. The definition of an enemy often results from the historical experience of the state or the current international situation. In foreign policy-making, the image of the enemy occupies a central position and shifts responsibility for action, since all its political actions are sensitively perceived and analysed [Holsti, 1967; Jervis, 1976].

In the case of Slovakia, based on an analysis of key documents such as the Policy Statement of the Government, Foreign Policy Focus of the Slovak Republic, Security Strategy of the Slovak Republic, Strategy of the Ministry of Foreign Affairs, the Slovak Republic does not practice independent foreign policy but takes over NATO's foreign policy orientation in the first place and then the European Union foreign policy positions [Brhlíková, 2018]. This supports the hypotheses about so-called liquid responsibility or shifting responsibility for developing and enforcing its own medium and broader foreign policy to international organizations. Examples include aggressive language of Security strategy 2017 Draft, Slovakia's failure to join the Nuclear Weapons Ban Treaty, which was not signed by any NATO member country, or the statement of the Ministry of Foreign Affairs of the Slovak Republic on the US unilateral termination of the Short and Medium Range Missile Treaty known as INF, making Russia responsible for it [Brhlíková, 2019].

By analysing, comparing foreign policy documents of the Government of the Slovak Republic and applying the above-mentioned theories, I want to confirm the defined hypothesis about the transfer of responsibility and negation of national interests of Slovakia in favour of multinational organizations NATO and EU. This paper originates as a partial task of the grant VEGA 2/0046/19 Picture of "Otherness" in Slovak politics after 1989.

AUTOR: doc. Joanna Mysona **Byrska**, PhD.

PROFIL: Uniwersyte Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Wydział Filozoficzny

OBLASTĚ: politika

KLÍČOVÉ SLOVÁ: społeczeństwo konsumpcyjne, konsumpcjonizm, wartości, odpowiedzialność, odpowiedzialna konsumpcja, no waste

TÉMA: **Odpowiedzialność w świecie konsumpcji**

Konsumpcyjne postawy są coraz bardziej rozpowszechnione we współczesnym społeczeństwie. Konsumeryzm wydaje się dotyczyć wszystkich sfer życia człowieka, innymi słowy przedmiotem konsumpcji może być wszystko, zarówno przedmioty materialne jak i nie materialne, w tym również dobra duchowe. Sednem konsumpcjonizmu jest złe podejście do dóbr materialnych i podporządkowanie im dóbr duchowych; istotą konsumpcjonizmu jest odwrócenie hierarchii dóbr i wartości. Na czele hierarchii wartości stają dobra materialne, łatwo mierzalne. Człowiek zostaje podporządkowany dobrom materialnym a poprzez swoją pracę ma przyczyniać się do wzrostu i postępu.

W analizach stosuję metodę analityczno – syntetyczną z elementami analizy krytycznej oraz stadium przypadku.

Celem referatu jest pokazanie jak zmienia się odpowiedzialność konsumenta w świecie konsumpcji, w którym najważniejsze są dobra materialne a człowiek podporządkowany zostaje postępowi i zyskowi rozumianym w kategoriach czysto materialnych. Odpowiedzialność, to, jak pisał Roman Ingarden w „Książeczce o człowieku”, zdolność człowieka do właściwej reakcji na skierowany do niego apel. Człowiek odpowiedzialny podejmuje takie działania jakie są od niego oczekiwane w danej sytuacji, zgodnie z obowiązującą etyką. Człowiek nieodpowiedzialny może uciekać od odpowiedzialności, zrzucić z siebie odpowiedzialność i odpowiedzialności nie ponosić. Odpowiedzialność zakłada aktywność, działanie w którym człowiek pokazuje jaki jest i jak wartościuje. Odpowiedzialne działanie opiera się o określoną hierarchię wartości.

W świecie konsumpcji hierarchia wartości zostaje odwrócona. Na pierwszym miejscu stawiane są dobra materialne, dobra duchowe jako nie przynoszące zysku bardzo często są pomijane. Materialny zysk jest w świecie konsumpcji główną wartością, ponieważ pieniądź umożliwia konsumentowi korzystanie z całego bogactwa świata konsumpcji. W referacie stawiam pytanie jak wygląda odpowiedzialność konsumenta – człowieka, który kieruje się zyskiem jako główną wartością i dla którego dobra materialne są najważniejsze. Wydaje się, że konsument z racji skupienia na zysku jak naczelnej wartości odpowiedzialnym w rozumieniu Romana Ingardena być nie jest w stanie. Odpowiedzialność zakłada rozumienie i uznania dla świata duchowego, czego konsumentowi z racji skupienia na dobrach materialnych brakuje. Odpowiedzialność konsumenta będzie zatem czymś nowym i będzie się ograniczać do pragnienia powiększania własnych zasobów materialnych bez zwrócenia uwagi na pośrednie koszty, których konsument nie ponosi (np. praca dzieci w sweet shopach, dzięki której konsument może kupić tanio koszulki). Konsument ze względu na skupienie na sobie i materialnych zyskach nie jest w stanie dostrzec tego wymiaru swojego działania i uświadomić sobie własnej odpowiedzialności wobec innych, których nie widzi. Staram się pokazać, że konsumpcyjne rozumienie odpowiedzialności upowszechnia brak zrozumienia dla wartości w tym tak obecnie potrzebnej solidarności, która jest potrzebna na całym świecie.

SUMMARY: Responsibility in the World of Consumption

KEY WORDS: consumer society, consumerism, values, responsibility, responsible consumption, no waste

Consumer attitudes are becoming more widespread in modern society. Consumerism seems to affect all spheres of human life, in other words everything can be the object of consumption, both material and non-material, including spiritual goods. The crux of consumerism is the wrong approach to material goods and their subordination to spiritual goods; the essence of consumerism is to reverse the hierarchy of goods and values. The hierarchy of values is led by material goods that are easily measurable. Man is subordinated to material goods and through his work is to contribute to growth and progress. In the analyses I use the analytical and synthetic method with elements of critical analysis and case study.

The aim of the paper is to show how consumer responsibility changes in the world of consumption, in which material goods are the most important and man is subordinated to progress and profit understood in purely material categories. Responsibility is, as Roman Ingarden wrote in "The Book about a Man", the ability of a man to respond properly to an appeal addressed to him. The responsible person undertakes such actions as are expected of him in a given situation, in accordance with applicable ethics. An irresponsible person may escape liability, take responsibility and not bear responsibility. Responsibility presupposes activity, an activity in which man shows what he is and how he values. Responsible action is based on a specific hierarchy of values. In the world of consumption, the hierarchy of values is reversed. In the first place material goods, spiritual goods as not profitable are often overlooked. Material profit is the main value in the world of consumption, because money enables the consumer to enjoy all the wealth of the world of consumption.

In the paper I ask the question what the responsibility of the consumer looks like - a man who is guided by profit as the main value and for whom material goods are the most important. It seems that the consumer, due to his focus on profit as the supreme value, cannot be accountable in the meaning of Roman Ingarden. Responsibility implies understanding and recognition of the spiritual world, which the consumer lacks due to the focus on material goods. The consumer's responsibility will therefore be something new and will be limited to the desire to increase own material resources without paying attention to indirect costs that the consumer does not bear (e.g. child work in sweet shops, thanks to which the consumer can buy cheap shirts). The consumer, due to his focus on himself and material profits, is not able to see this dimension of his actions and realize his own responsibility towards others he cannot see. I am trying to show that consumer understanding of responsibility promotes a lack of understanding of values, for example the solidarity, which is currently needed in the whole world.

AUTOR: doc. Dr. theol. Alžbeta **Dufferová**, PhD.

PROFIL: Brenner János Hittudományi Főiskola - Z poverenia miestneho biskupa vyučuje bohoslovcov filozofiu (Antropológia Edity Steinovej)

OBLASŤ: školstvo, médiá

KLÚČOVÉ SLOVÁ: zodpovednosť, totalita, tekutosť, globalizácia, informačný vek, sloboda

TÉMA: **Tekutosť názoru alebo výhovorka podpory nepotrebného a zakrývania absencie nevyhnutného**

Filozoficko-politologická štúdia DUFFEROVÁ, A., „Tekutosť názoru alebo výhovorka podpory nepotrebného a zakrývania absencie nevyhnutného“ je zameraná na skúmanie rozporu, ktorý vzniká medzi generáciami vplyvom krízy akumulácie dát často nepotrebných a prebytočných pre život a naopak, absenciou „spracovania“ tých najnevyhnutnejších potrieb človeka. Zvažuje dva javy. Prvým je v technike obrátený smer generačného predávania skúseností, druhým pohlcovanie ekonomicky a technicky „nerentabilných“ oblastí ľudského života a tým blokovanie jeho integrálného rozvoja.

Je nezmyslom stavať sa za alebo proti globalizácii. Globalizácia je ako prúd valiacej sa vody, ktorú treba zvládnuť a jej energiu využiť. Po skončení industriálnej éry nastúpila éra informácií aj na Slovensku. Stala sa globálnym fenoménom. Zachycuje obrovské množstvo dát, spracúva ich a usiluje sa ich „stráviť“. Niekomu z toho môže prísť zle, a aj prichádza.

V jednotlivých rodinách pozorujeme ako vnuci učia svojich starých rodičov a deti rodičov evidovať a vyhľadávať počítačové údaje. V podnikoch sme svedkami tzv. *reverse mentoring-u*, kedy mladší kolegovia radia starším [(1), 1].

Pri skúmaní názorov a presvedčení v informačnom období prichádzame na prekvapujúci objav, že so šíriacou sa „schopnosťou“ vytvoriť si rýchle, prakticky na počkanie a bez hlbších faktov názor na čokoľvek, sa v spoločnosti udržujú a rozširujú názory, ktoré sú v zjavnom rozpore s „počítačovými“ [(2), 1]. Ako je to možné? Odhalilo sa totiž, že ľudská myseľ sa v určitých situáciách veľmi dobre zaobíde bez faktov či informácií. Dokonca, že k nim pristupuje veľmi selektívne a dokáže sa im aj úporne brániť. Závisí to od toho, ako je naprogramovaná, [(5), 1], či nastavená. Žeby informácie neboli tým najdôležitejším v ľudskom živote? Ako sa teda mohli stať „zrenicou oka“ postmoderného človeka a celej spoločnosti?

Môžeme si položiť otázku, či za takýchto podmienok a na uvoľnených základoch nie sme vystavení hrozbe akejsi tekutej totality [(3), 1]. Žeby sme boli len precitlivení na určité javy, keďže sme sa sotva stihli spamätať z vojnového sociálneho nacionalizmu a povojnového reálneho socializmu? Žiaľ, čoraz častejšie stretávame „morálne vykorenených ľudí“ [(3), 3] a musíme konštatovať, že existencia internetu a sociálnych sietí prestáva byť zdrojom optimizmu. Skrýva hrozbu totalitarizmu. Tá môže byť prítomná nielen tým, že izoluje skupiny ľudí od okolitého sveta ako to bolo aj u nás v nedávnej minulosti, ale aj tým, že ich mobilizuje k fyzicky násilným akciám a podnecuje ku kolektívnemu násiliu ako to je možné prostredníctvom mobilu, internetu a sociálnych sietí (Zálešák) [(3), 3].

Autorka článku sa zaoberá fenoménom globalizácie už viac rokov. Proces jeho nepredvídateľných a prudkých zmien vníma ako výzvu. Uvažuje o nutnosti predísť „umným“ aplikovaným čistkám [(4), 415] v tretej vlne informačného veku [(5), 8], osvedčeným poctivým osobným a zodpovedným vydobytím pravej slobody. Vždy musíme mať na zreteli otázku, do akej miery zodpovedajú ohromujúce výdobytky kybernetiky skutočným potrebám človeka [(6), 1].

LITERATÚRA

1. HORKÁ, J. (16.10.2017) Na veku nezáleží, dôležité je umieť vstrebávať nové informácie <https://archiv.ihned.cz/c1-65915010-na-veku-nezalezi-dulezite-je-umet-vstreat-nove-informace> [22.08.2019]
2. URBAN, J. (05.01.2016) Fakta a přesvědčení ve věku informací <https://ebschool.cz/fakta-a-presvedceni-ve-veku-informaci> [22.08.2019]

3. VYDRA, A. (16. December 2018) Čaká nás tekutá totalita? <https://kultura.sme.sk/c/6966484/vreckove-vztahy-namiesto-trvalych-put.html#ixzz5x8LD6QEV>, 7s. [20.08.2019]
4. ARENTOVÁ, H. (2018) *Pôvod totalitarizmu*, Bratislava : Premedia, 2018, 614 s.
5. HUDEČEK, T. (2002) Perspektívy a úskalia rozvoja demokracie v 21. storočí, s. 8-13. IN DUDINSKÝ, V., editor (2002) *Človek v súradniciach multidimenzálnej spoločnosti III.*, Prešov : Katedra občianskej a etickej výchovy FHPV PU, 2002, 183 s.
6. DUFFEROVÁ, A. (2019) A Philosophical view of Internet Communication. In *CULTURA – MEDIA – TEOLOGIA*, ISSN 2081-81-71, 2019 nr 36, s. 1-11.

SUMMARY: Responsibility in postmodern times

KEY WORDS: responsibility, totalitarianism, fluidity, globalization, information age, freedom

The Philosophical and political article by DUFFEROVÁ, A., “Opinion’s Fluidity or Excuse for supporting of the unnecessary things and covering of the absence of necessary ones” is aimed at exploring the contradiction that arises between generations due to the crisis of accumulating data that is often unnecessary and redundant for life, and vice versa, by the absence of 'processing' of the most necessary human needs. It considers two phenomena. The first is the inverted direction of generational transfer of experience in technology; the second is the absorption of economically and technically "unprofitable" areas of human life, blocking its integral development.

It is nonsense to stand up for or against globalization. Globalization is like a stream of rolling water that needs to be managed and its energy used. After the end of the industrial era, the era of information also began in Slovakia. It has become a global phenomenon. It captures a huge amount of data, processes it, and strives to "digest" it. Someone can get sick of it, and it comes to him so.

In the families we observe how grandchildren teach their grandparents and children teach their parents to record and search for computer data. In companies we witness so-called reverse mentoring, when younger colleagues advise the older [(1), 1].

When examining opinions and beliefs in the information era, we come across the surprising discovery that with the spreading of "ability" to create a quick, practically on-the-go, and deep-hearted view of anything, there are upholding and disseminating views in society that are manifestly contrary to "computer" views [(2), 1]. How is it possible? It has been revealed that the human mind can do very well in certain situations without facts or information. Even that the mind approaches them very selectively and is able to resist them. It depends on how it is programmed, [(5), 1] or set. Information does not seem to be the most important in human life. So how could it become the "pupil of the eye" of the post-modern man and of the whole society? We may wonder whether, under such conditions and on a so relaxed foundation, we are not exposed to the threat of some kind of liquid totality [(3), 1]. That we were only hypersensitive to certain phenomena, since we could barely recover from war social nationalism and post-war real socialism?

Unfortunately, we are increasingly confronted with "morally uprooted people" [(3), 3] and we must state that the existence of the Internet and social networks ceases to be a source of optimism. It hides the threat of totalitarianism. It can be present not only by isolating groups of people from the outside world as it has been with us in the recent past, but also by mobilizing them for physically violent actions and encouraging collective violence as possible through mobile, Internet and social Networks (Zálešák) [(3), 3].

The author of the article has been dealing with the phenomenon of globalization for several years. She sees the process of its unpredictable and violent changes as a challenge. She considers the need to prevent the "artificially" applied cleansing [(4), 415] in the third wave of the information age [(5), 8], by proven honest personal and responsible achievement of true freedom. We must always examine the question of whether and to what extent the staggering achievements of cybernetics correspond to the actual needs of man and society [(6), 1].

AUTOR: prof. PhDr. Jaromír **Feber**, PhD.

PROFIL: Katedra etiky a morálnej filozofie FF TU

OBLASŤ: politika

KLÚČOVÉ SLOVÁ: zodpovednosť, hodnotová pluralita, dobro, etické princípy, humanizmus

TÉMA: **Odpovednosť v postmodernej dobe**

Príspevek má teoretický charakter a jeho cieľom je rozpracovať obecné etické a metodologické východiska riešenia tématu „tekuté zodpovednosti na Slovensku“.

Zodpovednosť definujeme ako určitý záväzok voči prijatým hodnotám. Zodpovednosť je zásadné etické téma, ale pojetie zodpovednosti sa čiastočne líši v jednotlivých etických prístupoch. V deontologicky orientovanej etike je dôraz kladený na perspektívnu zodpovednosť, ktorá sa stáva východiskom formulácie morálnych povinností. V utilitarizme je dôraz kladený na retrospektívnu zodpovednosť, ktorá zakladá možnosť riešenia otázok viny prípadne zásluh za uskutočnené konanie. Etika cnosti orientuje sa na zodpovednosť za osobné morálne kvality a sociálna etika na zodpovednosť za stav spoločnosti. Na rozdiel od svetsky orientovanej etiky môže náboženská etika inklinovať k pojetiu zodpovednosti ako poslušnosti voči požiadavkám, ktoré človeka hodnotovo presahujú. Metodologicky sa prikláňame k deontológii inšpirovanej etikou I. Kanta.

Doba, v ktorej sme stále intenzívnejšie konfrontovaní s faktom hodnotovej plurality, sa označuje ako doba postmodernej. Obdobne ako väčšina súčasných etických koncepcií podporujeme hodnotu plurality, ale odmietame morálny relativizmus. Jsme presvedčení, že lze vymedziť zásady obecné morálky, ktoré by mali tvoriť normatívny rámec života dobrého človeka v akékoli spoločnosti a kultúre. Obecné morálne dobro definujeme prostredníctvom etických princípov. Zavedieme päť formálnych princípov (princíp konzervatizmu, princíp ospravedlnenia, princíp obecnosti, princíp cnosti, princíp relativity), ktoré stanovujú, akou štruktúrou by mala mať argumentácia v morálnej oblasti, a jeden obsahový princíp, ktorý stanovuje najvyššiu hodnotu, z ktorej je morálne dobro odvodené. Za najvyšší obsahový princíp považujeme princíp humanizmu. Princíp humanizmu interpretujeme ako požiadavku smerovať k ideálu ľudstvá. Ideálom ľudstvá, najvyššou hodnotou, ktorá zdôvodňuje v konečnom dôsledku morálnosť akéhokoli konania, je plnohodnotný a dôstojný život človeka. Shrneme, že plnohodnotný a dôstojný život môže prebiehať len v „dobré spoločnosti“, t.j. takej, ktorá zaisťuje čo najvyššiu životnú úroveň a čo najvyššiu úroveň spravodlivosti. Takto pojatý princíp humanizmu implikuje tri základné morálne požiadavky: 1) Podílet sa na vytváraní spoločenských podmienok umožňujúcich rozvoj ľudskej osobnosti a jej seberealizáciu. 2) Dbáť na garantovanie základných práv človeka ako obecné podmienky individuálnej existencie. 3) Podporovať dobročinnosť ako podporu a pomoc druhým.

SUMMARY: Responsibility in postmodern times

KEY WORDS: responsibility, value plurality, good, ethical principles, humanism

The paper has a theoretical character and its aim is to elaborate generally ethical and methodological basis of solving the topic of „the liquid responsibility in Slovakia“.

Responsibility is considered to be a commitment to accepted values. It is a fundamental ethical issue, but its concept differs somewhat in different ethical approaches. In deontological ethics, emphasis is placed on prospective responsibility, which becomes the starting point for the formulation of moral obligations. In utilitarianism, emphasis is placed on retrospective responsibility, which establishes the possibility of solving guilt issues or merit for realized conduct. Virtue ethics focuses on responsibility for personal moral qualities and social ethics on responsibility for the state of society. In contrast to secular ethics, religious ethics can tend to perceive responsibility as obedience to demands that go beyond profane human life. The author's methodological approach is based on the deontology inspired by I. Kant's ethics.

The period, in which everyone and current society are increasingly confronted with the fact of value plurality, is called the postmodern era. Like most contemporary ethical concepts, the author supports the value of plurality, but rejects moral relativism.

In the opinion of author, the principles of general morality, which should form the normative framework of a good person's life in any society and culture, can be defined. The general moral good is defined by the ethical principles, i.e. five formal principles (the principle of conservatism, the principle of justification, the principle of universality, the principle of virtue, the principle of relativity), which determine the structure of moral reasoning and one content principle that determines the highest value from which the moral good is derived. The principle of humanism is considered to be the highest content principle. The principle of humanism is interpreted as a requirement towards the ideal of humanity. The ideal of humanity, the highest value that ultimately justifies the morality of any action, is the full-fledged and dignified life of man. In summary, a full and dignified life can only take place in a “good society”, one that ensures the highest standard of living and the highest level of justice. The concept of humanism conceived in this way implies three basic moral requirements: 1) To participate in creating social conditions enabling the development of the human personality and its self-realization. 2) To ensure the basic human rights as a general condition of individual existence. 3) Promote charity as support and assistance to others.

AUTOR: Mgr. Michal **Gánovský**

PROFIL: interný doktorand Katedry etiky a morálnej filozofie FF TU; záujmové oblasti: antika, etika cnosti, bioetika, morálna filozofia, aretológia, axiológia, vzťahy cirkvi a štátu;

OBLASŤ: médiá

KLÚČOVÉ SLOVÁ: postmoderné obdobie, postmoderný priestor, osobná zodpovednosť, pluralita, pozvanie

TÉMA: **Pozvanie postmodernej doby k osobnej zodpovednosti**

Máme za to, že v postmodernom období dochádza k transformácii prístupu ľudí k osobnej zodpovednosti, čomu sa budeme v príspevku bližšie venovať. Pre potreby príspevku zadefinujeme, že obdobie postmoderny sa na Slovensku vyznačuje pluralitou, presahom kultúr, či technologickým rozvojom, ktorý túto zmenu umožnil. Informácie, názory, kultúry sú pre väčšinu ľudí ľahko dostupné v ich plnej mnohosti. Zároveň sa toto obdobie spája s odmietnutím *metanaratívnych príbehov* (Lyotard), čím ostáva človek v svojom rozhodovaní sám, bez akejkoľvek autority, ktorú by mohol nasledovať, či vidiny cieľa, ktorý by bol stanovený. Taktiež sme svedkami uvoľňovania noriem, či zľahčovania hodnôt, čo v konečnom dôsledku vyslovene pozýva človeka k prijatiu osobnej zodpovednosti, nakoľko sa človek sám stáva v postmodernom období jedinou autoritou. (Bauman)

Jedinú ďalšiu autoritu možno hľadať prostredníctvom dialogického prístupu k iným, práve v druhých ľuďoch. Človeka v postmodernom priestore čaká stretnutie s iným človekom, ktorý je v rovnakom priestore a človek s ním potrebuje priamo interagovať, ako aj s ďalšími jednotlivými zložkami mnohosti, aby bol schopný poznávať postmoderný priestor, pričom by sa mal klásť dôraz na to, aby poznával správne, teda smerom k pravde. To vedie človeka k vstupu do dialógu, ktorý je prostriedkom k poznávaniu a hľadaniu pravdy, kde za primárnu etickú požiadavku považujeme rovnosť. Vplyvom rovnosti medzi pravdou mojou a inou sme pozvaní k hľadaniu tej, ktorá bude môcť byť právom označovaná za objektívnu. Tieto pozvania implikujú osobnú zodpovednosť u ľudí, ktorá je aj našou možnosťou, ako dostať ľudskej dôstojnosti. To by sme mohli označiť za zmysel existencie v postmodernom priestore, zorientovať sa v mori právd a pomocou samého seba (v rámci svojho pohľadu na svet) dôjsť k správne zodpovednému životu v pravde. Naše stanovisko je vnímať túto situáciu ako pozvanie k postmoderne, ale je nutné spomenúť, že môže byť vnímaná aj ako určitá nevyhnutnosť, či priam povinnosť: „*Ludia sú vrhnutí do postmodernej spoločnosti a nemajú kam utiecť: musia sa pozrieť do tváre vlastnej morálnej nezávislosti a teda vlastnej mravnej zodpovednosti, ktorú im nemožno vziať, ale ktorej sa nemôžu ani zriecť.*“ (Bauman).

Paradoxne, aj keď vyššie spomínané je možné iba pevným prijatím osobnej zodpovednosti, pozorujeme v spoločnosti presúvanie, rozdeľovanie, či odmietanie zodpovednosti. V oblasti zodpovednosti sme azda najväčšími svedkami tekutosti v zmysle *teórie tekutej postmoderny* (Bauman). To nás privádza k úvahe, s ktorou vstupujeme do diskusie: prečo práve v postmodernej dobe, kde je na každého jednotlivo presunutá zodpovednosť sa ľudia k tejto povinnosti stavajú laxne, či odmietavo (presúvajú zodpovednosť, prípadne sa jej vzdávajú)? Je to kvôli rozmachu *etického relativizmu a pragmatického materializmu* (Hrehová), *svojvôli a povrchnosti* (Welsch), či *bezhraničnej slobody* (Bauman)?

LITERATÚRA

BAUMAN, Z. 2002. *Tekutá modernita*. Prel. BLUMFELD, J. Praha: Mladá fronta, 2002. 343 s. ISBN: 80-204-0966-1.

BAUMAN, Z. 2006. *Úvahy o postmoderní době*. 2. vyd. Praha: SLON, 2006. 165 s. ISBN 80-86429-11-3.

HREHOVÁ, H. 2012. *O vzájomných prienikoch a diferenciách etiky a kultúry v horizonte dejín*. s. 9-30. in HREHOVÁ, H. a kol. *Etika a kultúra*. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2012. 173 s. ISBN 978-83-7490-543-5.

LYOTARD, J.-F. 1993. *O postmodernismu. Postmoderno vysvetľované deťom, Postmoderní situace*. Prel. PECHAR, J. Praha: Filozofický ústav AV ČR, 1993. 208 s. ISBN 80-7007-047-1.

WELSCH, W. 1994. *Naše postmoderní moderna*. Prel. OZARČUK, I. - PETŘÍČEK, M. Praha: Zvon, 1994. 200 s. ISBN 80-7113-104-0.

SUMMARY: Invitation of post-modern era to personal responsibility

KEY WORDS: post-modern era, postmodern space, personal responsibility, pluralism, invitation;

We believe that in the post-modern era people's attitudes to personal responsibility are transformed, which we will discuss in more detail in the paper. For the needs of the paper we define that the period of postmodernism in Slovakia is characterized by plurality, overlap of cultures or technological development, which enabled this change. Information, opinions, cultures are readily available to most people in their full variety. At the same time, this period is associated with the rejection of *metanarrative stories* (Lyotard), leaving a person alone in his decision-making, without any authority to follow, or a vision of the goal to be set. We are also witnessing the easing of norms or the undermining of values, which ultimately explicitly invites a person to assume personal responsibility, as one becomes the only authority in the post-modern era (Bauman).

The only other authority can be found through a dialogical approach to others, just in other people. A person in postmodern space awaits a meeting with another person who is in the same space and needs to interact directly with him, as well as with other individual components of multiplicity, in order to be able to recognize the postmodern space, emphasizing to know correctly, towards the truth. This leads one to enter into dialogue, which is a means of knowing and seeking the truth, where equality is the primary ethical requirement. Due to the equality between my truth and another, we are invited to seek the one, that can be rightly described as objective. These invitations imply personal responsibility in people, which is also our opportunity to earn human dignity. This could be described as the purpose of existence in postmodern space, to navigate in the sea of truth and, by means of ourselves (in our worldview), to achieve the right responsible life in truth. Our position is to perceive this situation as an invitation to postmodernity, but it must be remembered that it can also be perceived as a certain necessity or a direct obligation: "*People are thrown into postmodern society and have nowhere to run: they must look into the face of their own moral independence and thus of their own moral responsibility, which they cannot be taken from, but which they cannot even renounce.*" (Bauman).

Paradoxically, although the above is only possible through firm acceptance of personal responsibility, we observe shifting, dividing or disclaiming responsibility in society. In the area of responsibility, we are perhaps the greatest witnesses of fluidity in terms of *fluid postmodern theory* (Bauman).

This brings us to the discussion with which we enter into the debate: why in the post-modern era, where responsibility is shifted to everyone individually, people are either lax or refusing to do this (shifting responsibility or giving up)? Is it because of the boom of *ethical relativism and pragmatic materialism* (Hrehová), *arbitrariness and superficiality* (Welsch), or *borderless freedom* (Bauman)?

AUTOR: Mgr. Adriana **Jesenková**, PhD.

PROFIL: Katedra aplikovanej etiky FF UPJŠ v Košiciach

OBLASŤ: zdravotníctvo

KLÚČOVÉ SLOVÁ: feministická etika starostlivosti, etika zodpovednosti, demokratická prax starostlivosti, privilegovaná nezodpovednosť, výchova a vzdelávanie;

TÉMA: **Feministická etika starostlivosti ako základ pre aplikáciu etiky zodpovednosti**

Autorka vychádza zo súčasnej feministickej etiky starostlivosti [4; 5; 6]. Etika starostlivosti je často charakterizovaná ako súčasť teórií zodpovednosti, keďže si kladie otázku: Ako konať zodpovedne resp. čo to znamená prijať zodpovednosť za starostlivosť? Etika starostlivosti vychádza z expresívno-kolaboratívneho chápania morálky [6], podľa ktorého sa naše postoje a modely zodpovednosti za starostlivosť formujú v konkrétnych vzťahoch a praxi starostlivosti. Etika starostlivosti je preto základom pre aplikáciu etiky zodpovednosti. Spravodlivé určovanie zodpovednosti (osobnej, skupinovej, kolektívnej) za rôzne formy a praxe starostlivosti tak v súkromnej, ako aj vo verejnej sfére, je v súčasnosti v centre pozornosti etiky starostlivosti [5; 1; 2; 3]. Podľa Tronto je alokácia zodpovedností za starostlivosť dokonca kľúčovou otázkou demokratickej politickej agendy [5]. Súčasná etika starostlivosti ponúka viaceré teoretické a konceptuálne nástroje pre analýzu a porozumenie príčinám, faktorom a mechanizmom tak vzniku a formovania zodpovednosti, ako aj jej absencie alebo deficitu. Tronto označuje špecifické spôsoby úniku pred zodpovednosťou pojmom „privilegovaná nezodpovednosť“ [5] a prijatie zodpovednosti za starostlivosť, ako aj inkluzívnu participáciu na zodpovednosti za starostlivosť považuje za nevyhnutný predpoklad uskutočňovania demokratickej formy a praxe starostlivosti, ktorú považuje za najlepšiu formu starostlivosti, a v konečnom dôsledku aj fungovania demokracie. Deficit starostlivosti, a teda aj deficit zodpovednosti za starostlivosť, a deficit demokracie tak podľa Tronto predstavujú dve strany jednej mince [5].

Autorka sa vo svojom skúmaní zameriava na využitie koncepcie demokratickej praxe starostlivosti a viacerých súvisiacich konceptov (privilegovaná nezodpovednosť, a i.) pre účely porozumenia dôsledkov absencie starostlivosti a zodpovednosti za starostlivosť rôznymi typmi aktérov (individuálnymi, skupinovými, kolektívnymi) najmä v oblasti vzdelávania s ohľadom na zraniteľné skupiny a jednotlivcov. V oblasti vzdelávania sa rôzne formy osobnej aj kolektívnej absencie a deficitu zodpovednosti za starostlivosť často zdôvodňujú napríklad poukazom na nedostatočnú alebo chýbajúcu osobnú zodpovednosť niektorých konkrétnych jednotlivcov alebo skupín jednotlivcov. Iný spôsob zbavovania sa osobnej zodpovednosti za starostlivosť v oblasti vzdelávania sa deje prostredníctvom delegovania zodpovednosti na štát alebo jeho inštitúcie. Tak sa viaceré závažné problémy jednotlivcov a skupín situovaných v znevýhodnenej pozícii z dôvodu rodu, pohlavia, etnicity, religiozity, sociálneho statusu, a ďalších charakteristík neriešia, ich dôsledky sa ďalej reprodukujú a prehlbujú a ústia do individuálnych životných krívd, utrpenia, bolesti, ktoré zväčšujú pôvodné nerovnosti a vedú až k sociálnej nespravodlivosti.

Takýmto príkladom je absencia, resp. deficit v oblasti starostlivosti o vzdelávanie a výchovu v oblasti občianstva a demokracie, v oblasti hodnotovej výchovy, v oblasti sexuality a intímnych vzťahov. Skúmanie a snaha o znižovanie a odstraňovanie deficitu zodpovednosti za starostlivosť v uvedených oblastiach výchovy a vzdelávania má o to väčší význam, že ovplyvňuje následný deficit v praxi starostlivosti o občianstvo, demokraciu, hodnoty, partnerský, a intímny vzťahový život všetkých členiek a členov spoločnosti. Deficit starostlivosti, a teda zodpovednosti za starostlivosť vo všetkých uvedených oblastiach má komplexnú, systémovú, štruktúrovanú povahu, to znamená, že nejde o jednoducho riešiteľné problémy. Avšak práve konceptuálna a teoretická výbava etiky starostlivosti môže byť užitočným nástrojom jednak pre kritické skúmanie morálnej a sociálnej praxe starostlivosti

a zodpovednosti (nielen) v uvedených oblastiach, ale aj pre jej hodnotenie a možnosť transformácie.

LITERATÚRA

- [1] BARNES, M. 2012. *Care in Everyday Life. An Ethic of Care in Practice*. Bristol: The Policy Press. ISBN 9781847428226.
- [2] HAMINGTON, M.; MILLER, D. C. (eds.). 2006. *Socializing Care. Feminist Ethics and Public Issues*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc. ISBN 9780742550407.
- [3] SEVENHUIJSEN, S. 1998. *Citizenship and the Ethics of Care. Feminist Considerations on Justice, Morality and Politics*. London: Routledge. ISBN 9780415170826.
- [4] TRONTO, J. C. 1993. *Moral Boundaries. A Political Argument for an Ethic of Care*. New York: Routledge. ISBN 9780415906425.
- [5] TRONTO, J. C. 2013. *Caring Democracy. Markets, Equality, and Justice*. New York: New York University Press. ISBN ISBN 9780814782781.
- [6] WALKER, M. U. 2007. *Moral Understandings. A Feminist Study in Ethics*. Second edition. New York: Oxford University Press. ISBN 9780195315400.

SUMMARY: Feminist Care Ethics as a Basis for Applying the Ethics of Responsibility

KEY WORDS: Care ethics, responsibility ethics, democratic care practices, privileged irresponsibility, education

The author draws on the contemporary feminist ethics of care [4; 5; 6]. Care ethics is often characterized as part of responsibility theories as it asks: What does it mean to take responsibility for care? Care ethics is based on an expressive-collaborative understanding of morality [6], according to which our attitudes and models of responsibility for care are formed in specific relationships and practices of care. Care ethics is therefore the basis for applying ethics of responsibility. The fair determination of responsibility (personal, group, collective) for different forms and practices of care, both in the private and public spheres, is currently at the center of care ethics [5; 1; 2; 3]. According to Tronto, the allocation of care responsibilities is even a key issue in the democratic political agenda [5]. Current ethics of care offers several theoretical and conceptual tools for analyzing and understanding the causes, factors and mechanisms of both the formation of responsibility, as well as its absence or deficit. Tronto marks specific ways of escaping responsibility by notion "privileged irresponsibility" [5] and considers acceptance of care responsibilities as well as inclusive participation in care responsibilities as a necessary assumption for the democratic form and practice of care and ultimately and the functioning of democracy. Thus, according to Tronto, the deficit of care, and hence the deficit of responsibility for care, and the deficit of democracy, are two sides of a same coin [5].

In her research, the author focuses on the use of the concept of democratic care practice and several related concepts for the purpose of understanding the consequences of lack of care and responsibility for care by different types of actors (individuals, groups, communities), particularly in the field of education with respect to its impact to vulnerable groups and individuals. In the field of education, various forms of personal and collective absence and deficit of care responsibilities are often legitimized, for example, by pointing to the lack of personal responsibility of some particular individuals or groups of individuals. Another way of relinquishing personal responsibility for education care is through delegating responsibility to the state or its institutions. Thus, several serious problems of individuals and groups in a disadvantaged position due to gender, gender, ethnicity, religiosity, social status, and other characteristics are not addressed, their consequences are further reproduced and deepened and result in individual life wrongs, suffering, pain that increase original inequalities and lead to social injustice.

Such an example is the absence, respectively deficits in care for education in citizenship and democracy, in value education, in sexuality and in intimate relationships. Reducing and elimination the deficit of care responsibilities in these areas of education is all the more important because it affects the subsequent deficit in the care of citizenship, democracy, values, partnership, and the intimate relationships of all members of the society. The deficit of care,

and hence of responsibility for care in all these areas, is of a complex, systemic, structured nature, that is to say, these are not easily solvable problems. However, the conceptual and theoretical equipment of care ethics can be a useful tool for both critical examination of the moral and social practice of care and responsibility (not only) in these areas, but also for its assessment and the possibility of its transformation.

AUTOR: Mgr. Katarína **Komenská**, PhD.

PROFIL: Inštitút etiky a bioetiky & Katedra bioetiky UNESCO FF PU v Prešove;

OBLASŤ: médiá

KLÚČOVÉ SLOVÁ: verejnosť, verejný diskurz, mravný subject, zodpovednosť, konanie;

TÉMA: **Aktívny prístup k verejnému životu z pohľadu etiky sociálnych dôsledkov**

V súčasnosti je verejný diskurz často nesprávne vnímaný ako diskurz reprezentantov štátu, priemyslu, či vedy. Ostatní členovia spoločnosti mnohokrát ani nerozpoznávajú svoju úlohu v rámci verejného života a jeho diskurzu. Aj z toho dôvodu sa často nezaujímajú o toto dianie a ostávajú len jeho pasívnymi účastníkmi. To vytvára závažný problém, pretože v každom verejnom priestore totiž existuje potreba hľadať funkčný mechanizmus na regulovanie verejného života, a to nie len na úrovni práva, ale aj morálky. Etické reflexie verejného života a diskurzu ale nemôžu byť postavené len na inštitucionalizovaných (morálnych) normách a mal by vytvárať priestor aj pre niečo ako všeobecný súhlas, konsenzus v spoločnosti. Na podporu takéhoto diskurzu si musí každý člen spoločnosti uvedomiť, že je subjektom verejného života. Subjektom s vlastnou vôľou, morálnym vedomím, a zodpovednosťou: subjektom, ktorý je schopný participácie na procese etického rozhodovania a konania celej spoločnosti. V nadväznosti na to v prezentácii sformulujem požiadavku na oživenie diskusie o subjekte verejného života ako mravného subjektu. To môže efektívne viesť k aktívnejšiemu prístupu k verejnému životu a diskurzu.

Prezentácia má dva hlavné ciele. V prvom rade, predstavím tému verejného života ako morálneho priestoru, ktoré v súčasnosti prechádza určitou morálnou krízou a apatiou. Po druhé, kriticky prehodnotím a zodpoviem si tri otázky, ktoré sa viažu k súčasnému etickému diskurzu o verejnom živote, a to: kto je subjektom verejného života, kto je nositeľom zodpovednosti za rozhodnutia urobené v rámci verejného diskurzu, a ako sa tento subjekt vo verejnom priestore „javí“ a uskutočňuje. Tieto otázky budú reflektované z pohľadu a z perspektívy etickej teórie ne-utilitaristického konzekvenencializmu, etiky sociálnych dôsledkov.

SUMMARY: Active Approach to Public Life. Ethics of Social Consequences.

KEY WORDS: public, public discourse, moral agent, responsibility, activity;

In contemporary societies, public discourse is often wrongly understood as a discourse of representatives of the state, industry, and/or science. Other individual members of the society frequently do not even realize their own role within it. Therefore, they feel indifferent to it and become its listless, passive participants. This might become a problem. There is a vigorous need for a functioning mechanisms for regulating public life not only on the legal, but on the moral level, too. However, the ethical reflexions of the public life and discourse cannot be based merely on institutionalized (moral) norms. It should also arise from the general consent of the society. To establish such discourse, members of the society need to realize they are also subjects of public life. Subjects with their own free will, moral consciousness, and responsibility; subjects who are capable to participate on the ethical decision making processes of the society as a whole. Following these thoughts, the presentation shows the demand for revitalization of the debate on subjects of public life as moral agents. This might effectively lead to activation of their approach to public life and discourse.

Therefore, the presentation has two main goals, firstly to introduced public sphere as a moral space which is nowadays in a sort of moral crisis and apathy. Secondly, the presentation critically introduces three questions which author considers as problematic in the contemporary ethical discourse on public life: who is the subject of public life, who carries the responsibility for the decisions made in public discourse, and how subject appears in it. All these questions

will be reflected through the perspective of ethics of social consequences, a non-utilitarian consequential ethical theory developed in Slovak academic environment.

AUTOR: PhDr. Pavol **Krištof**, PhD.

PROFIL: vysokoškolský pedagóg v odbore politológia, odborný asistent na Katedre politológie FF TU v Trnave

OBLASŤ: verejná politika

KLÚČOVÉ SLOVÁ: politika, demokracia, Slovensko, zodpovednosť, stabilita

TÉMA: **Zodpovednosť za stabilitu demokratických inštitúcií na Slovensku**

Príspevok sa zameriava na rozbor zodpovednosti politických elít za pokles autority demokratických inštitúcií na Slovensku a na riziko posilnenia extrémistických a populistických subjektov. Východiskom rozboru je jednak teória demokratizácie (Huntington) v reflexii potenciálnej možnosti neúspešnej, prípadne nedokončenej politickej transformácie spolu s etikou zodpovednosti (Weber). V tejto súvislosti sa analýza orientuje na etiku rozhodovania politikov a zodpovednosť za spôsob vedenia politickej súťaže vo vzťahu k prenosu zodpovednosti na voličov, respektíve hru s voličskými očakávaniami (v kontexte rizík chápaní politiky ako hry s nulovým súčtom). Pozornosť je zvlášť orientovaná na riziká vyčerpania voličskej dôvery a s nimi spätým poklesom podpory demokratických inštitúcií. Dôraz je kladený na spôsob vedenia politickej súťaže a uplatňovania politickej moci, ktoré vedú k oslabovaniu záujmu o takzvanú štandardnú politiku a štandardné politické subjekty. Práve pokles záujmu o politiku je interpretovaný ako jeden z kľúčových prejavov oslabovania autority demokratických inštitúcií, respektíve ako sprievodný jav poklesu stability politického systému. Zodpovednosť za politické rozhodnutia sa skúma vo vzťahu k riziku posilnenia popularity populistických a radiálnych subjektov; tiež aktérov bez politickej skúsenosti a socializácie. Zodpovednosť za pokles autority demokratických inštitúcií a stability politického systému sa skúma vo vzťahu k poklesu dôvery voči politickým inštitúciám a k paušálnemu odmietnutiu politiky ako takej. Tieto postpolitické postoje súčasne vedú k postdemokracii, to znamená situácií, keď sa idea vlády ľudu stáva mýtom.

Cieľom príspevku je iniciovať diskusiu, ktorá sa bude týkať politickej zodpovednosti politických elít, ale aj snaha polemizovať o možnostiach a hraniciach politickej súťaže v slovenskej politickej praxi.

SUMMARY: Responsibility for the Stability of Democratic Institutions in Slovakia

KEY WORDS: politics, democracy, Slovakia, responsibility, stability

The paper focuses on the analysis of the responsibility of political elites for the decline of the authority of democratic institutions in Slovakia and on the risk of strengthening extremist and populist subjects. The starting point of the analysis is the theory of democratization (Huntington) in reflection of the potential for unsuccessful or unfinished political transformation along with the ethics of responsibility (Weber). In this context, the analysis focuses on the ethics of politicians' decision-making and responsibility for methods of political competition in relation to the transfer of responsibility to voters, or play with voter expectations (in the context of the risks of understanding politics as a zero-sum game). Attention is particularly focused on the risks of exhaustion voter confidence and decline in support for democratic institutions. Emphasis is placed on the methods of political competition and exercise political power, which leads to a diminished interest in so-called standard policy and standard political actors. It is precisely the decline in interest in politics is interpreted as one of the key manifestations of the weakening of the authority of democratic institutions, respectively as an accompanying phenomenon of the decline in the stability of the political system. Responsibility for political decisions is examined in relation to the risk of enhancing the popularity of populist and radial actors; also in relation political actors without political experience and political socialization. The responsibility for the decline in the authority of democratic institutions and

the stability of the political system is being examined in relation to the decline in confidence in political institutions and overall rejection of politics as such. At the same time, these post-political attitudes lead to post-democracy, that is, when the idea of the government of the people becomes a myth.

The aim of this paper is to initiate a discussion concerning the political responsibility of the political elites, but also an attempt to argue about the possibilities and limits of political competition in Slovak political practice.

AUTOR: PhDr. et. Mgr. Emanuel **Orban**, PhD.

PROFIL: Štatistický úrad Slovenskej republiky; Štátny radca; Sekcia sociálnych štatistík a demografie; Odbor štatistiky životnej úrovne obyvateľstva; vysokoškolský pedagóg v oblasti médií a cestovného ruchu;

OBLASŤ: médiá

KLÚČOVÉ SLOVÁ: postmoderna; únik zo života; sociálne siete; online komunikácia vo virtuálnom priestore; občianska iniciatíva; recipient; kultúrna dekadencia

TÉMA: **Vplyv sociálnych sietí na hodnotový systém ľudského jedinca**

Sociálne siete predstavujú jeden z najrozšírenejších prostriedkov zábavy, ovplyvňovania a najmä získavania recipienta. Ich dominujúcim prvkom je manipulácia bytostného charakteru osobnosti konkrétne s jej mravným potenciálom, hodnotovým rebríčkom a sociálnym rozmerom. Psychologická manipulačná stratégia sociálnych sietí vedie nielen k pozitívnej formácii, ale častokrát je hlavnou príčinou dekadencie, či duchovného úpadku recipienta. Uvedený konštatovaný jav reflektujúci negatívne aspekty sociálnych sietí prispieva k ochladeniu medziľudských vzťahov a k následnému nárastu rôznorodých závislostí na báze patológie a kriminality.

Hlavný význam nášho úsilia je orientovaný na vybrané typy mediálnych komunikátov - sociálnych sietí profilovo zameraných (Facebook, Instagram) a mikroblogovacích (Twitter) za posledné desaťročie. V skúmanom období prenikli na verejnosť mnohé kauzy, výrazne ovplyvňujúce politický, ekonomický vývoj obyvateľstva na danom území, ktoré sa stali kľúčovým objektom záujmu spomínaných sociálnych sietí. Na slovenskom mediálnom trhu zarezovali kauzy súvisiace s odhaľovaním morálnych prešľapov politických predstaviteľov napr. Gorilla, Sasanka, v poslednom období naberajú na význame netické praktiky v rôznych podnikateľských sférach konkrétne v obchodných reťazcoch Billa, Domino Pizza.

Sociálne siete prinášajú o spomínaných kontroverzných a kolíznych témach síce vyčerpávajúce informácie aj so samotnou spätnou väzbou – komentárom, i keď mnohokrát bývajú jednotlivé vyjadrenia aktérov skreslené, no môžu mať aj v niektorých prípadoch patričnú výpovednú hodnotu. Je preto zaujímavé sledovať vplyv sociálnych sietí na charakter ľudského jedinca, i na celkové smerovanie samotnej spoločnosti. V prevažnej miere sa budeme pridržať analyticko-kritickej metódy, ktorej hlavným účelom je predstaviť, rozobrať skúmané témy, vydedukovať prínosy a problematické stránky a navrhnúť možnosti ich optimálneho riešenia.

Uvedenú metódu aplikujeme na nami vymedzenú skúmanú oblasť. Z metodickej stránky uplatníme štandardný postup definovania javov od všeobecných ku konkrétnym stanoviskám na báze prvotného prístupnenia informácií o význame sociálnych sietí pre ľudského jedinca, ozrejmenia ich patričných silných a slabých stránok a následného vystihnúť merita vecí – analýza výskumného problému. Zvolená téma príspevku a jej spracovanie sa pohybuje na pomedzí masmediálnych štúdií a etiky, k čomu bude zodpovedať aj samotný výber knižných publikácií, s ktorými budeme pracovať. [BAUMAN, LYON 2013] [MORAVEC 2016] [POSTMAN 2010] [REMIŠOVÁ 2010]

Príspevok upriamuje pozornosť na otázky súvisiace s pobytom ľudského jedinca vo virtuálnom priestore plnom anonymity a fikcie, následkom čoho je častokrát nemožné preveriť dôveryhodnosť a zmysluplnosť uverejnených informácií, preto recipient sa ľahko nechá strhnúť a uniesť davovou psychózou spriaznených online užívateľov. Online užívatelia ako komunitná skupina sú ponímaní ako vďačný marketingový, psychologický prostriedok realizácie aktivít životného štýlu kopírujúceho hodnotovú orientáciu spoločnosti nesúcej sa v duchu neviazanej zábavy. V dôsledku anonymity, ale aj zverejnenia pravej identity online užívateľov je častokrát náročné určiť hranicu osobnej

zodpovednosti za uverejnené masmediálne komunikáty. Identita online užívateľov ľahko podlieha zneužitiu, s čím sa bežne stretávame v postmodernom myslení spoločnosti, čo smeruje aj k likvidácii etického a kultúrneho rozmeru ľudského jedinca. V príspevku sa pokúsime aj načrtnúť mnohé riziká, ktoré prináša so sebou komunikácia vo virtuálnom online priestore.

SUMMARY: The Influence of Social Networks on the Value System of a Human Individual

KEY WORDS: postmodernism; escape from life; social networks; online communication in virtual space; citizens' initiative; recipient; cultural decadence;

Social networks are one of the most widespread means of entertainment, influencing and, in particular, acquiring of a recipient. Their dominant element is the manipulation of the essence of the character of personality, specifically with its moral potential, value system and social dimension. The psychological manipulation strategy of social networks not only leads to a positive formation, but it is often the main cause of decadence or spiritual decline of the recipient. This described phenomenon reflecting the negative aspects of social networks contributes to the cooling of interpersonal relationships and to the consequent increase of various addictions based on pathology and crime.

The main importance of our efforts is focused on selected types of media communications - profile-oriented social networks (Facebook, Instagram) and microblogging networks (Twitter) in the last decade. In the period under review, knowledge of many controversial cases reached the public, significantly affecting the political, economic development of the population in the given area; and these became a key object of interest of the mentioned social networks. On the Slovak media market, cases related to uncovering the moral misconduct of political representatives, eg. Gorilla, Sasanka received much attention. Recently, reports of unethical practices in various business sectors, specifically in the Billa, Domino Pizza retail chains have been gaining traction.

Social networks exhaustively report on these controversial and collisional issues, bringing comprehensive information including reaction to it; although often the individual statements of the agents are distorted, in some cases they may have information value. It is therefore interesting to observe the impact of social networks on the character of the human individual, as well as on the overall direction of society itself. We will mainly adhere to the analytical-critical method, the main purpose of which is to introduce, analyze the topics examined, deduce the benefits and problematic aspects and propose options for their optimal solution.

We apply this method to the area we are delimiting. From a methodological point of view, we will apply the standard procedure of defining phenomena from general to specific opinions based on the initial disclosure of information about the importance of social networks for the human individual, clarification of their respective strengths and weaknesses and the ensuing description of the fundament – the analysis of the research topic. The chosen topic of the paper and its treatment lies on the border between mass media studies and ethics. [Bauman, Lyon 2013] [Moravec 2016] [Postman 2010] [Remišová 2010].

The paper draws attention to questions related to of a human individual in a virtual space full of anonymity and fiction, which often makes it impossible to verify the credibility and meaningfulness of the published information, so the recipient can easily be influenced and persuaded by the crowd psychology of fellow online users. Online users as a community group are perceived as an easy marketing, psychological tool of carrying out activities of the lifestyle that mirrors the value orientation of a society – one of unrestrained

entertainment. As a result of anonymity, as well as the disclosure of the true identity of online users, it is often difficult to determine the extent of personal responsibility for published mass media communications. The identity of online users is easily misused, as we commonly encounter in the postmodern thinking of society. This also leads to the erasing of ethical and cultural dimension of a human individual. In this paper, we will also try to outline many of the risks of communication in a virtual online space.

AUTOR: doc. PhDr. Eva **Orbanová**, PhD.

PROFIL: vysokoškolský pedagóg v odbore etika, sociálna filozofia; expert v problematike svetových náboženstiev, siekt; analytický kritik pedagogickej metodiky Waldorfskej školy;

OBLASŤ: zdravotníctvo, školstvo

KLÚČOVÉ SLOVÁ: vzdelanie, štandardy, spiritualita, intuitívna paradigma, školský zákon, Škola intuície, Škola pre budúcnosť;

TÉMA: **Plazivá invázia okultných praktík do vzdelávacieho systému. Aktuálne kauzy – ako signifikant vyhovárania sa**

Následkom globalizácie do nášho školstva prenikajú okultno-spirituálne obsahy. Dotýkali a dotýkajú sa waldorfskej pedagogiky, rodovej školy. Obe boli zaradené do systému alternatívneho vzdelávania. V súčasnosti sme svedkami prieniku nových stratégií. Príkladom sú varianty intuitívnej pedagogiky, ktorej nositeľom je napr. Inštitút Gaia či Škola intuície. V týchto prípadoch ide skôr o vzdelávaciu ponuku, operujúcu mimo oficiálny systém vzdelávania. Napriek tomu ich ponuka je adresovaná i školopovinným žiakom. Rozdielny prístup intuitívnej a vedecky podloženej pedagogiky často kolидуje, čím nepriamo zasahuje do systému vzdelávania na Slovensku. Infiltrácia týchto iniciatív je neprehľadná, rovnako ako ich zachytenie. Spravidla sú registrované heuristiky prostredníctvom nespokojných, či kritických rodičov. Meritom príspevku je analyzovať tieto prieniky, obsahy ako i konkrétne kauzy, na ktoré kompetentné štátne organizácie mali problém reagovať a riešiť ich. Metodická neschopnosť postihnúť prienik spirituálne modifikovaného učenia, ktoré je nezlučiteľné s vedeckými poznatkami, sa odvíjala od "dier" v samotnom školskom zákone. V minulosti pri riešení konkrétnych kauz, kritici na Slovensku narážali i na neochotu či liknavosť štátnych úradov. Dôvodom, resp. aktuálnou výhovorkou bola neprítomnosť požiadavky sledovania prieniku spirituality, okultných obsahov v platnom školskom zákone. Čím sa však tieto orgány dostávajú do role evidenčného štatistu.

SUMMARY: Creepy Invasion of Occult Practices into the Education System. Current Cases As a Signifier of Excuse-making.

KEY WORDS: education, standards, spirituality, intuitive paradigm, school law, school of intuition, school for the future

As a result of globalization, occult-spiritual contents are penetrating into our schools. They have applied and do apply to Waldorf pedagogy, the family school. Both were included in the alternative education system. We are currently witnessing an intrusion of new strategies. An example of these are variants of intuitive pedagogy, utilized for example in Gaia Institute or School of Intuition. In these cases, it is just an educational offer operating outside the official education system. Nevertheless, their offer is aimed at children of school age. The different approaches of intuitive and science-based pedagogy are often at odds, which indirectly interferes with the education system in Slovakia. Infiltration of these initiatives is irregular, and so is their handling. Usually, heuristics are registered through dissatisfied or critical parents. The merit of our paper is to analyze these intersections, contents; as well as specific cases, to which competent state organizations had a problem to react and solve them. The methodological inability to capture the penetration of spiritually modified learning, which is incompatible with scientific knowledge, was based on the "holes" in the school law itself. In the past, when dealing with specific cases, critics in Slovakia also encountered a reluctance or sluggishness of state authorities. The reason, or rather the topical excuse was the absence in the current School Act of a requirement to examine the invasion of spirituality and occult content. However, this reduces the state authorities to the role of an observing statistician.

AUTOR: PhDr. Anna **Sámelová**, PhD.

PROFIL: odborná asistentka, Katedra žurnalistiky FFUK BA

OBLASŤ: médiá, politika

KLÚČOVÉ SLOVÁ: tekutá zodpovednosť, pripísateľnosť, vzťah garancie, inštitucionálna dôvera, online človek, online médiá, paradigmatická zmena

TÉMA: Osobná a spoločenská zodpovednosť v paradigmatách komunikácie sprostredkovanej online médiami

Vychádzajúc z pojmu tekutosti vneseného do spoločenských vied Zygmuntom Baumanom a z pojmu dôvery v moderné inštitúcie podľa Antohyho Giddensa autorka načrtáva tekutosť zodpovednosti v online univerze postmodernej spoločnosti. Samotnú zodpovednosť online človeka chápe v dvojakom zmysle: zodpovednosť ako pripísateľnosť a zodpovednosť ako vzťah garancie. Špecifiká zodpovednosti offline a online prirovnáva k špecifikám organizácie miest, ktoré postihla lepra a mor. Na základe zjavnej diskrepancie vo sociálnom manažmente lepry a moru podľa Michela Foucaulta potom rozvíja analógie o osobnej i spoločenskej zodpovednosti online človeka. Metodologicky je štúdia filozofickou reflexiou, a teda jej zámerom nie je komplexné vysvetlenie fenoménu tekutej zodpovednosti v online prostredí, skôr ide o výzvu k zmene paradigmy v odbornom prístupe k zodpovednosti všeobecne. Online svet je totiž, zdá sa, stelesnením baumanovskej tekutosti a foucaultovskej normativity v giddensovskej zameranej inštitucionálnej (ne)dôvere.

SUMMARY: Personal and Social Responsibility within the Paradigm of the Online Media-Mediated Communication

KEY WORDS: liquid responsibility, imputation, guarantee relationship, institutional trust, online man, online media, paradigmatic change

Drawing on the notion of liquidness introduced into the social sciences by Zygmunt Bauman and on the notion of institutional trust by Anthony Giddens, the author outlines the liquidness of responsibility in the online universe of postmodern society. She understands the very responsibility of an online man in two ways: responsibility as imputation and responsibility as a guarantee relationship. The specifics of offline and online responsibility are compared to the specifics of the organization of the human settlements affected by leprosy and plague. Based on the apparent discrepancy in social management of leprosy and of plague by Michel Foucault, the author then develops analogies about the personal and social responsibility of an online man. Methodologically, this study is a philosophical reflection, and therefore it is not intended to provide a comprehensive explanation of the phenomenon of liquid responsibility in the online environment, rather a challenge to change the paradigm in the approach to responsibility in general. Since the online world seems to be the embodiment of Bauman's liquidness and Foucauldian normativity in Giddens' institutional (dis)trust.

AUTOR: PhDr. Lucia Šmidovičová, MPH, Mgr. Iveta Šurinová, PhD.

PROFILY:

PhDr. Lucia Šmidovičová, MPH - Trnavský samosprávny kraj, riaditeľka odboru zdravotníctva
Mgr. Iveta Šurinová, PhD. - Trnavský samosprávny kraj a Trnavská univerzita v Trnave,
odborný referent

OBLASŤ: zdravotníctvo

KLÚČOVÉ SLOVÁ: zlepšenie kvality života, zodpovednosť, senior, zdravotná starostlivosť na Slovensku

TÉMA: **Poskytovanie zdravotnej starostlivosti seniorom na Slovensku**

Autorky sa rozhodli venovať veľmi aktuálnej a naliehavej téme, ktorá si vyžaduje interdisciplinárny prístup riešenia, so špeciálnym zreteľom na fundamentálnu hodnotu ľudského života. Morálna zodpovednosť v konaní voči druhému človeku ako nespochybniteľné kritérium, pri zlepšovaní kvality života, a taktiež zachovanie úcty a rešpektu voči existujúcemu životu budú v našej diskusii predstavovať nevyhnutné predpoklady.

Plánovaná diskusia bude predovšetkým reflexiou na deskriptívno - normatívnej etickej úrovni. Starnutie populácie, chorobnosť a percentuálne zastúpenie ťažko chorých seniorov v spoločnosti predstavujú neodvratiteľnú realitu i v našich podmienkach. Predlžovanie ľudského života prináša so sebou celý rad zdravotníckych, sociálno-etických a ekonomických problémov. V našej populácii sa zvyšuje počet starších, ktorí sú často pacientmi na mnohých oddeleniach. Primárnou otázkou je či je v našich podmienkach možné všetkým seniorom zabezpečiť adekvátnu starostlivosť a zlepšenie kvality ich života?

Uvedená problematika je veľmi komplexná a vyžaduje si edukáciu a morálne formovanie k zodpovednosti : rodiny voči starším príbuzným, lekárov a ošetrojúceho personálu voči seniorom, zvlášť pri zlepšovaní kvality ich života, s ohľadom na ľudskú dôstojnosť, spoločnosti voči starším spoluobčanom.

Autorky si zvolili ambiciózny cieľ otvoriť tému, aká je realita vo vybraných zdravotníckych zariadeniach na Slovensku a následne navrhnúť stratégiu dlhodobej starostlivosti v Slovenskej republike.

SUMMARY: Fornire assistenza sanitaria agli anziani in Slovacchia

KEY WORDS: miglioramento della qualità della vita, responsabilità, anziano, assistenza sanitaria in Slovacchia

Le autrici riportano su argomenti attuali e correlati che richiede un approccio di soluzione interdisciplinare con particolare riguardo al valore fondamentale della vita umana. Responsabilità morale nel trattare con un'altra persona come criterio indiscutibile, nel migliorare la qualità della vita, e il rispetto per la vita esistente saranno prerequisiti nella nostra discussione.

La discussione prevista rifletterà principalmente sul livello etico descrittivo-normativo. L'invecchiamento della popolazione, la morbilità e la percentuale di anziani gravemente ammalati nella società sono una realtà inevitabile anche nelle nostre condizioni. L'estensione della vita umana comporta una serie di problemi di salute, socio-etici ed economici. La nostra popolazione sta aumentando il numero di anziani che sono spesso pazienti in molti dipartimenti. La domanda principale è se nelle nostre condizioni è possibile per tutti gli anziani fornire cure adeguate e migliorare la loro qualità di vita?

Questo problema è molto complesso e richiede educazione e formazione morale alla responsabilità: le famiglie verso gli anziani, medici e personale infermieristico nei confronti degli anziani, in particolare per migliorare la - loro qualità di vita, nel rispetto della dignità umana, società nei confronti degli anziani.

Le autriche hanno scelto un obiettivo ambizioso per aprire l'argomento della realtà in strutture sanitarie selezionate in Slovacchia e successivamente proporre una strategia di assistenza a lungo termine nella Repubblica slovacca.

AUTOR: doc. PhDr. Markéta Švamberk Šauerová, PhD.

PROFIL: vysokoškolský pedagog v odbore pedagogika, psychológia; arteterapeut; muzikoterapeut; kouč

OBLAST: školstvo

KLÚČOVÉ SLOVÁ: spoluodpovednosť, vzdelávanie, reedukace u žáků se specifickými potřebami, adiaforizace, self-efficacy, sebereflexe

TÉMA: **Podpora self-efficacy rodičů v posilování jejich spoluzodpovědnosti za vzdělávání jejich dítěte**

Východiskem příspěvku jsou úvahy Zygmunta Baumana, odborníka sledujícího problematiku tzv. tekutého moderního světa - charakteristického rychlým tokem informací a neustálým během událostí, v němž začíná scházet jistota a trvalé vazby. V tomto kontextu zaznamenáváme masivní projevy adiaforizace, ztráty morálních a mravních zásad, redukce na nejzákladnější formality, nárůst etické lhostejnosti. Současně s rychlým tokem života zaznamenáváme pokles vlastní zodpovědnosti ve všech cílových skupinách a v nejrůznějších oblastech života, neboť právě v rychlém toku událostí se dá mnohdy složitě určit, kdo je za kterou část konkrétního procesu vlastně zodpovědný. Společenská anonymita a kosmická rychlost tekuté společnosti si vybírá velmi krutou daň. V souvislosti s tímto trendem se bohužel objevuje proces rezignace na vlastní zodpovědnost i u velké skupiny rodičů. Zejména odpovědnost za výchovu a vzdělání dětí přenechává značná část rodičů na institucionální výchově a jejich základním argumentem je „liberální“ přístup a „láska“ k dítěti.

Příspěvek sleduje tuto problematiku přenosu odpovědnosti rodičů za vzdělání svých dětí na institucionální prostředí, zaměřuje se na charakteristické rysy těchto rodičů (socioekonomický status, osobnostní charakteristiky). Závažné důsledky má takové jednání rodičů zejména na vývoj dětí s poruchami učení a děti s odkladem školní docházky, u nichž je nezbytná pravidelná denní reedukační péče, zejména v domácím prostředí.

Autorka příspěvku vychází z vlastní dlouholeté zkušenosti z pedagogicko-psychologického poradenství a spolupráce se základními a středními školami v kraji Praha a Vysočina. Jako základní diagnostické nástroje využívá anamnézy, pozorování, dotazníky, rozhovory s rodiči a učiteli, analýzy kazuistických případů.

Základním metodologickým východiskem příspěvku je analýza případových studií vlastních klientů. Východí výzkumnou otázkou je: „Jaké základní charakteristiky má rodič ochotný nést spoluzodpovědnost za vzdělání svého dítěte (v čem se rodiče spoluodpovědní liší od ostatních)?“ Pokles odpovědnosti rodičů při reedukační péči vede k vysokému nárůstu žáků s těmito obtížemi, s věkem se obtíže nezmírňují a celý systém péče je zahlcen a nefunguje efektivně. Kromě analýzy a popisu daného stavu je však nezbytně nutné hledat možnosti a příležitosti ke zvyšování odpovědnosti rodičů, z psychologického hlediska např. posilováním zdravé sebereflexe a vědomí vlastní sebeúčinnosti (self-efficacy), že jako rodič „umím“ nastavit užší výchovné hranice, že jako rodič „umím“ efektivně dítě připravovat na vzdělávací dráhu a nespokojím s klíše – mé dítě má svobodu a jeho kvalita života je jeho odpovědnost, a že najdu odvahu tuto odpovědnost nést zejména v prvních letech já sám. Tyto techniky si rodiče mohou osvojit v krátkodobých seminářích či workshopech připravených ve spolupráci se školami.

Následně je možné sledovat efekty reedukace u žáků těchto rodičů a žáků, kde rodiče spolupracovat nechtějí (a nemají ani zájem o vlastní osobní rozvoj) a vytvořit tak základ pro případný experimentální výzkumný záměr.

LITERATÚRA

BAUMAN, Z. 44 dopisů z tekutého moderního světa. Praha: Slon, 2019. ISBN 978-80-7419-276-0

BAUMAN, Z. Tekuté časy. Praha: Academica, 2017. 978-80-200-2740-5

BAUMAN, Z., LYON, D. Tekutý dohled. Olomouc: Broken Books, 2013. ISBN 978-80-905309-1-1

ŠVAMBERK ŠAUEROVÁ, M. Techniky osobnostního rozvoje a duševní hygieny učitele. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0470-3.

SUMMARY: Encouraging parents' self-efficacy in strengthening their co-responsibility for their child's education

KEY WORDS: co-responsibility, education, re-education of pupils with special needs, adiaphorization, self-efficacy, self-reflection

The starting point of the paper are the reflections of Zygmunt Bauman, an expert on the so-called liquid modern world - characterized by a fast flow of information and constant events flow, in which certainty and lasting ties begin to lack. In this context, we observe massive manifestations of adiaphorization, loss of moral and moral principles, reduction to the most basic formalities, and an increase in ethical indifference. Along with the rapid flow of life, we notice a decline in self-responsibility in all target groups and in various areas of life, because it is in the rapid flow of events that is often difficult to determine who is actually responsible for which part of a particular process. The social anonymity and cosmic speed of liquid society takes a very cruel toll.

Unfortunately, in the context of this trend, the process of resigning of the own responsibility of a large group of parents also appears. In particular, responsibility for the upbringing and education of children leaves a significant number of parents to the institutional care and their basic arguments are 'liberal' attitude and 'love' to the child.

The paper follows the issue of transferring the responsibility of parents for the education of their children to the institutional environment, focusing on the characteristics of these parents (socio-economic status, personality characteristics). Such behavior of parents has serious consequences, in particular, for the development of children with learning disabilities and children with postponement of schooling, for whom regular daily re-education care is necessary, especially at home.

The author works with her many years of experience in pedagogical-psychological counselling and cooperation with elementary and secondary schools in the regions of Prague and Vysočina. The basic diagnostic tools are based on anamnesis, observations, questionnaires, interviews with parents and teachers, case reports analysis.

The basic methodological basis of the paper is the analysis of case studies of own clients. The initial research question is: "What basic characteristics does have a parent willing to share the responsibility of his / her child's education (in which are co-responsible parents different from others)?" The decline in parents' responsibilities in re-education care leads to a high increase in pupils with these difficulties, with age the problems do not alleviate and the entire care system is overloaded and does not work effectively.

In addition to analyzing and describing the situation, it is essential to look for possibilities and opportunities to increase parents' responsibility, psychologically, for example by strengthening healthy self-reflection and self-efficacy, that as a parent "I can" set closer educational boundaries, that as a parent "I can" effectively prepare a child for an educational career and I am not happy with the cliché - my child has freedom and the quality of life is his/her responsibility, and that I find the courage to bear this responsibility especially in the early years. These techniques can be learned by parents in short-term seminars or workshops prepared in cooperation with schools.

Subsequently, it is possible to observe the effects of re-education of pupils of these parents and pupils where parents do not want to cooperate (and are not interested in their own personal development) and thus create a basis for a possible experimental research plan.

AUTOR: Mgr. Katarína Mária **Vadíková**, PhD.

PROFIL: vysokoškolský pedagóg v odbore etika, bioetika, filozofia, sociálna práca, misiológia, psychológia; študijný poradca

OBLASŤ: zdravotníctvo, školstvo, médiá

KLÚČOVÉ SLOVÁ: etika, svedomie, situácia ohrozenia, tekuté zlo, etický profil etika, osobná zodpovednosť

TÉMA: **Zodpovednosť etika v situáciách ohrozenia tekutým zlom**

Východiskom kritickej analýzy osobnej zodpovednosti etika v slovenskej pluralitnej postmodernej spoločnosti, ktorej mravnosť je ohrozená *tekutým zlom* (©Bauman), budú tri etické prístupy: dialogický personalizmus, etický situacionizmus a etika zodpovednosti.

Terminologicko-metodologický aparát pre spracovanie špecifikácie situácie ohrozenia ukotvíme v teórii *tekutej postmodernity* (©Bauman) o pluralitnej multikultúrnej demokratickej spoločnosti (©Welsch), kde je *dialogická osoba* (©Guardini) konfrontovaná s pôsobením *tekutého zla* (©Bauman), ktorého pôsobenie je špecifikované do skúmania v oblasti zdravotníctva, školstva, menšín a médií na Slovensku.

Etický profil etika bude kenoticko-heuristicky doplnený o axiologicko-aretologickú špecifikáciu nevyhnutnú pre postmoderné profesionálne zvládnutie nárokov postmodernej *situácie dialógu vzájomného porozumenia* (©Gadamer).

V závere sa autorka pokúsi preukázať relevantnosť výziev k zodpovednosti pri aplikácii etiky pri reakcii na postmoderné riešenia aktuálnych spoločenských káz, a to nielen v profesionálnej praxi etika, ale všetkých, ktorí v situácii ohrozenia postupne precitajú a v úžasom sledujú dianie, ktoré je v ich živote udalosťou celosvetového významu.

Hlavnou témou diskusie iniciovanej týmto príspevkom bude nielen otázka akosti postmodernity slovenskej spoločnosti, identifikácia pôsobenia tekutého zla v nej v skúmaných oblastiach záujmu. Hlavným bodom diskusie bude osobná zodpovednosť dialogickej osoby v situácii ohrozenia tekutým zlom, tzn. 1. formulácia profesijných a osobných nárokov, ktoré si na seba etik vo svojom svedomí kladie, keď zodpovedá výzve byť morálnou bytosťou; 2. ktoré mu na ramená pomyselné kladie jeho stavovská česť, občianska príslušnosť, spolupatričnosť, a pod.; 3. ktoré mu na ramená pomyselné kladie autorita (charizmatická osobnosť, spoločenstvo, spoločnosť, verejná mienka, akademická obec, politika, svet, anonymné sily, Boh).

V diskusii sa predpokladá kritická konfrontácia špecifikácie profilu etika a jeho osobnej zodpovednosti nielen v teoretickej, ale i v praktickej rovine – s odkazom do etiky riešenia vybraných aktuálnych káz a výzvy k osobnej zodpovednosti v prípravnej fáze formovania diskurzu a využitia techník navodenia situácie dialógu vzájomného porozumenia, ktorá umožní všetkým zúčastneným získať kenoticky interdisciplinárny nadhľad v problematike diskontinuitného, protirečivého, pozične antagonistického rázu, a vôbec začať uvažovať o sformovaní konsenzu o stave, ktorý s úžasom daná skupina ako zástupca všetkých zúčastnených zodpovedne skúma.

LITERATÚRA

- BAUMAN, Z. *Cizinci před branami*. (Preklad: GABAJOVÁ, Z.) Olomouc: Broken Books, 2017. 94 s. ISBN: 978-80-906307-2-7.
- BAUMAN, Z. *Tekutá modernita*. (preklad: BLUMFELD, J.) Praha: Mladá fronta, 2002. 343 s. ISBN: 80-204-0966-1.
- BAUMAN, Z. *Tekuté časy. – Život ve věku nejistoty*. (Preklad: ŠOLCOVÁ, H.) Praha: Akademie, 2008. 109. ISBN: 978-80-200-1656-0.
- BAUMAN, Z. *Tekuté zlo*. (Preklad: HANIŠOVÁ, V.) Praha: Pulchra, 2018. ISBN: 978-80-7564-028-4.
- GADAMER, H. G. *Pravda a metoda I. Nárys filozofické hermeneutiky*. (Preklad: MIK, D.) Praha: Triáda, 2009. 416 s. ISBN: 978-80-87256-04-6.
- GUARDINI, R. *Vom Sinn der Gemeinschaft*. Zürich: Die Arche, 1950.
- GUARDINI, R. *Zodpovednosť. Úvahy o židovskej otázke*. (35 – 58) IN: GUARDINI, R. *Sloboda a zodpovednosť*. (Preklad: KRÁLIK, E.) Trnava: Dobrá kniha, 2001. 80s. ISBN: 80-7141-322-4.
- JONAS, H. *Princip odpovědnosti*. (Preklad: HORYNA, B. – BÍGL, Z.) Praha: Oikoyomenh, 1997. 320 s. ISBN: 80-86005-06-2.
- LYOTARD, J. F. *Rozepře*. (Preklad: PECHAR, J.) Praha: Folosofia, 1998. 323 s. ISBN: 80-7007-119-2.
- NOVÁK, J. *Praktická soudnost u Arendtové a Gadamera*. Praha: Filozofie, 2013. 220 s. 978-80-7476-083-9

WELSCH, W. *Naše postmoderní moderna*. (preklad: PETŘÍČEK, M. – OZARČUK, I.) Praha: Zvon, 1994. 200 s. ISBN: 80-7113-104-0.
WELSCH, W. *Postmoderna: Pluralita jako etická a politická hodnota*. (Preklad: HORYNA, B.) KLP, 1993. 57 s. ISBN: 80-901508-4-5.

SUMMARY: Ethicist's Responsibility within Danger Situations of Liquid Evil

KEY WORDS: Ethics; Conscience; Danger Situation; Liquid Evil; ethical Profil of Ethicist; Responsibility;

The main theme of the discussion initiated by this contribution is included within such questions, as follows: What is the Slovakian society like to be called a postmodern society? Is it possible to identify the violence of liquid evil there? Is needed a new ethical profile for an ethicist there? Because of that a critical analysis of the personal responsibility of an ethicist, who actively works and lives in danger of *Liquid evil* (©Bauman), which has already appeared also in the Slovak pluralistic society, will be the first step to get an answer and to start the discussion.

Terminology and methodology to solve the problem, included into posted questions, will be absorbed out of three ethical approaches to solving ethical problems: dialogical Personalism, ethical Situacionism and Ethics of Responsibility. Theory of *Liquid postmodernity* (© Bauman), theory of *plural multicultural democratic society* (© Welsch), anthropology of man as a *dialogical person* (© Guardini) and theory about creation of *Liquid evil* (© Bauman), will be used to specify a danger situation of a dialogical person, who is trying to stay a moral person under the attack of Liquid Evil working in conditions of the Slovak Republic. Special interests will be dedicated to problems connected within fields of health care; education; media; minorities. Author hopes to be given feedback in discussion from audience: if it is enough: to improve axiologically and arethologically own ethical profile (personally or dialogically?) to be able to be authentic *in the situation of dialogue of interpersonal understanding* (© Gadamer) and to stay a professional ethicist and a moral person at the same time.